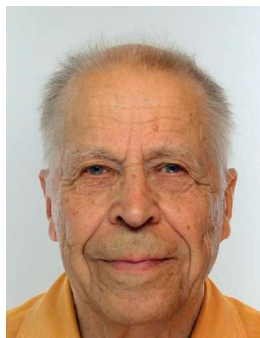

Tehnilise teksti erijooni ja selle toimetamise põhialused*

HEIDO OTS, tõlkija ja toimetaja

Tehnika- ja teadusteksti, nagu iga muugi mitte-kujutlusteksti (*non-fiction text*) toimetamine erineb kujutlusteksti toimetamisest kõige rohkem kahe asja poolest.

Esimene erinevus seisneb selles, et toimetajal on siin ühe asemel kaks partnerit (või oponenti – kuidas parajasti juhtub olema). Üks on autor või tõlkija, nagu mis tahes teksti puhul. Vahel järeleandlik, vahel jäik, vahel tänulik, vahel tänamatu. Teine pole aga kunagi teistsugune kui muutumatult kategooriline ja järeleandmatu, sest tal on alati õigus. See partneroponent on **tegellikkus**.

Me ei lasku – või ei tõuse – siin ontoloogiliste arutlusteni selle üle, kas ehk seegi, mida me tegelikkuseks peame, pole pelk meelekujutus, ega 19.11.2005. aasta „Keelekõrvas“ Tõnu Viigi refereeritud valulemiseni keele kui üliisiksust ahistava pruugitud ja „teiste“ poolt varem „täis sülitatud“ umbvutlari pärast, millest see isiksus peab „välja murdma“. (Kuhu? Kuidas ja kellega ta seal kusagil siis suhtleks selle „värske“, absoluutselt isikupärase ja varem pruukimata koodi abil?) Me ei tee seda samal põhjusel, mis paneb ehitusinseneri hülgama sfäärigeomeetria ja relatiivsusteooria meetodeid, kui probleemide lahendamiseks planeedil Maa paikneval väheldasel maatükil piisab tasapinnalisest Eukleidese geomeetriast ja Newtoni füüsikast: vajalikust laiemad hüpoteesid ja teooriad ei annaks tema ülesandele paremat lahendust kui teised.

---

*Ainekursuse „Tehnilise teksti toimetamine“ loengumaterjal (2008), mida on aastaraamatu tarbeks kohandatud.

Kui näiteks noore Jaan Krossi reisijutus võis Sirbi ja Vasara toimetaja – kas pie-teedist või tähelepanematuses – jätta parandamata Taškendi hotellimõnude kirjelduses sisalduva *kondenseeritud õhu*, siis tehnikateksti toimetaja ei saa siin kuidagi kahevahele jääda, sest tegelikkus dikteerib talle tekstiparanduse, mida ei tule algteksti tegijaga kooskõlastada. Nimelt oleks kondenseeritud õhus viibiv inimene sügavalt jäätunud ($-196\text{ }^{\circ}\text{C}$) ega kirjutaks enam ei tehniliste sugemetega reisikirju ega mingeid muid tekste. Hea, et meie suurkirjanik Taškendis ellu jäi. Seevastu ulmejutu või miks mitte ka realistliku novelli korral poleks aga midagi parandada: vedellämmastikku uputamine võib uputatu viia hoopiski suurtele tegudele kaugel tulevikus – toimugu need siis ulmelises tegelikkuses või realistliku novelli tegelase rahutus unenäos.

Ühel juhul on autor kõikvõimas ja ütleb teksti kohta ainsana viimase sõna, teisel juhul on toimetajal vaja küsida ka asjade, tegelikkuse arvamust. See on kujutus- ja asjateksti toimetamise põhilisi vahesid.

Kahjuks on meie kolmas, kategooriline partner vähejutukas ja tema arvamuse teadasaamiseks peab oskama teda kõnetada. Peab tundma tema keelt. Õigem oleks kasutada mitmust, sest keeli, mille kaudu ta end arusaadavaks teeb – teadusharusid (matemaatika, füüsika, keemia, informaatika jne) –, on suur hulk. (matemaatika, füüsika, keemia, informaatika jne). Seepärast jäetakse keerukate ja sügavalt erialaste tekstide toimetamisel **keeletoi metajat** harva **tegelikkuse** ja **autoriga** kolmekesi. Neljandaks võib tulla teaduslik **retsensent**, kes peab tooma lagedale tekstis sisalduvad põhimõttelised vastuolud ja sisuvead ning kes võib anda oma panuse ka sõnastuse lihvimisse. Viiendaks võib soliidne ja vastustus-tundlik kirjastus lisada teie seltskonda **sisutoimetaja** (sovetiaja riiklikes kirjastustes oli parimail isegi teadustoimetaja aukraad), kes tunneb eriala põhjalikult. Neljanda ja viienda olemasolul on keeletoi metaja uni rahulikum, sest väga pikkade eeslikõrvade lehvimine teksti kohal peaks olema välistatud.

Kolmekesi jäädes aga tuleb olla valvas ja kahtlev, sest nagu on kirjutanud Lembit Abo: „Igasugune fakt, arv, nimi, mis on silmanähtavalt õige ning mida pole mõtet kontrollida, on suure tõenäosusega vale.“ Turgutagu keeletoi metaja valvust teadmine, et raamatu lugeja/kasutaja ütleb vea leidmisel enamasti: „Nojah, autor (*resp.* tõlkija) eksis, inimene pole ju jumal, aga kuidas küll toimetaja (eeldatavalt siis üliinimene!) niisugust asja ei märganud?“

Loodan, et meil kellelgi pole seda illusiooni, et filoloogiaasjatundmusele saaks mõne ainekursusega lisada kõigi tehnikaalade tippasjatundmuse. Küll aga peaks

olema meisse süstitud suur annus kahtlemise vaimu. Kahelda tuleb kõiges, mis keskkoolis-gümnaasiumis saadud reaalineteadmuse taustal tundub vähegi ime-likuna, ning kontrollida kahtlust teabeallikate abil, olgu nad paberist või elektro-nidest, või küsida nõu asjatundjalt. *Dubito, ergo sum*. Tõenäoliselt saab mõned tehnika- ja teadusteksti toimetamiseks olulised oskused ka otse ära õppida. Parim õpetaja on praktiline töö.

Nüüd teine erinevus. Mõtted peavad olema sõnastatud tavalisest selgemalt ja puhtamalt. Ingliskeelseid teadlasi ja tehnikamehi kirjutama õpetav Robert Bar-rass osundab kedagi keemiaprofessor E. H. McClellandit: „Teaduskirjandus pole ehk hullem kui teised, kuid ta peaks olema praegusest parem. Hämmastav on see, et teadlane, kes teeb oma laboris uurimistööd suurima hoolikuse ja teadu-ses ülima täpsusega, on nii innukas tormama trükki, et ei hooli oma seisukoh-tade selgest väljendamisest. On kindel, et kõigi teiste seas on just teadlane see inimene, kes ei pea kirjutama üksnes nii, et tast saadaks aru, vaid ka nii, et teda ei saaks mõista valesti.“ Ja seejärel filosoofiaprofessor I. A. Richardsit: „Ainuvõi-malik on pidada edukat tõlgendust ja korralikku arusaamist suureks vedamiseks. Me peame loobuma pidamast väärtõlgendust õnnetuks juhuseks. Sellesse tuleb suhtuda kui tavalisse ja võimalikku sündmusesse.“

Siia kõrvale sobib panna ka probleemi üht külge täpsustav akadeemik Uno Mereste mõte: „Sõnastustäpsus on kahekülgne. Seda võib mõista kas väljendamis-täpsuse või mõistmistäpsuse seisukohalt; kaugeltki mitte alati ei lange nad kokku, kuigi triviaalkäsitus sisendab veendumust, et nad peaksid alati kokku langema.“

Illustratsiooniks koomiks karupoeg Puhhi ja rüütel Briani vestlusest koerte higis-tamise teemal. Seal küsis möödajooksvat koera vaatav Puhh targalt rüütlilt, kas koerad higistavad. Rüütel vastas, et koerte keha jahutamisel on aspiratsioon fundamentaalne, perspiratsioon aga marginaalne. Kui ta siis küsis Puhhilt, kas on veel küsimusi, siis too vastas, et on küll: „Kas koerad higistavad?“

McClelland ütleb küll, et kõigi teiste seast kohustub just teadlane väljenduma selgelt, kuid ei seleta, miks. Arvan teadvat üht objektiivset põhjust (peale selle, et tark inimene ei peaks ennast näitama rumalana, sest on ju Carl Robert Jakob-soni järgi keel avalikuks saanud mõistus). Nimelt kujundab inimene oma aju ühe, teaduseks ja tehnikaks nimetatava tegevussuuna abil endale, väetikesele, järjest tegusamaid võimendeid. Need annavad inimesele, iseenesest võrdlemisi aegla-sele ja kehaliselt nõrgale loomale, võimaluse käsutada hiiglaslikke jõude ja muid

mõjureid ning liikuma panna tohutuid ainemasse. Selles tegevuses võib pisike-negi arusaamatus ja väärtõlgendus põhjustada võrreldamatult suuremat kahju kui tegevustes, milles inimene käsutab üksnes omaenda füüsilist jõudu.

Kõike kokku võttes võime koos Barrassi ja Merestega järeldada, et tehnika- ja teadusteksti (võib-olla muidki asjatekste) viimistledes peame sõnastamisel olema palju täpsemad ja hoolikamad – puhtamad, kui soovite –, võrreldes teistsuguste tekstide sõnastamisega ja üldise tavaga praegusel (oma lõpule tüürival) korrastatusejärgsel ehk postordinistlikul (= postmodernistlikul) ajajärgul. Teksti väljenduspuhtuse nõue, purism seegi, võib ehk mõnel pool mitte meeldida.

Ja miks mitte, väljaspool tehnika- ja teaduskeelt võib teatavat inkvinismimäära (*inquinare* 'määrima, reostama') taluda. Ajalehes sellepärast, et neil „pole aega“ viimistleda ja väärtõlgendusest sugenev kahju pole enamasti suur ning leht läheb nagunii homme tulesüüteks või prügikasti. Poliitiku puhul jällegi saab rahvas tekstide räpa- või ähmaskeelsuse määra järgi hinnata tema mõistust ja otsustada, kuivõrd kõlblik on ta avalikku asja ajama.

Vahemärkus: meie tänapäeva keeleolustikus justkui veel kusagil leiduva (?) purismi kallal tänitajatele tahaksin meenutada, et see sõna ei pärine asendusvandesõnast *purask*, vaid ladina *purus*'est ('puhas'), mis pole üldiselt halva tähendusega sõna. Küll oli ta seda ühel aastatagusel Äripäeva karikatuuril, mis kujutas Vene sanitaarinspektoreid Eesti eksportpiimatööstust inspekteerimas. Üks tähendas teisele: „Pane veel kirja, et haiseb jälgilt puhtuse järele.“

Omaette asi on kunstiline, sõnaga maaliv keelekasutus, mida leiab palju kujutluslikust (*fictional*) kirjandusest ehk senise tundelise terminiga nimetades ilukirjandusest (suur osa sellest pole tänapäeval küll kuigi ilus). Seal on omal kohal sõnatähenduste kavatsuslik nihutamine ja kokkusegamine, mängimine sõnade sisuga (kas kukehari on 'kuke kõrgeim tipp' või oma sakilisusega 'harja meenutav moodustis') ja kõlaga (riimid), onomatopöa jpm.

Praegusel juhul on aga vajadus väljendada mõtet puhtalt ning vältida ähmasust ja mitmeti tõlgendatavust vaieldamatu ja keelemaitsest olenematu. Kirjalik erialakeel, mille puhul toimetamisprotseduuri üldse rakendatakse, peab igal juhul kuuluma korralikku standardkeelde. See ei tähenda siiski, et erialadel puuduks oma argikeel ja argiterminoloogia (need leiavad puhtal kujul harva tee toimetajalauale), ehk tuleb vaid aeg-ajalt neutraaltekstidest tõrjuda tooreid värkstoja- ja poesellitermineid. Vajaduse pikemasse tõestamisse laskumata võrreldgem majade kujutisi maalil ja tehnilisel joonisel.

Vahel võib juhtuda, et teksti viimistlejal tuleb autorit ennast veenda selles, et tema mõtte segasustest välja koorimine või koorimata jätmine ei pea üldse olemema parajasti üle maa puhuvast *cool*'i minnalaskmise moetuulest.

Kuku raadio kunagise keelesaate eelteade kõlas: „Keel on kõikvõimas! Mingid reeglid ei tohi kammitseda ...“ Võrdluseks: „Jalgpall on kõikvõimas! Mingid reeglid ei tohi kammitseda ...“ Katsuge sellist keelt rääkida või jalgpalli mängida, mida mingid reeglid ei kammitse!

Olen kindel, et mõtte selge ja ilmeka väljenduse taotlus tehnika- ja teadustekstis jääb kestma – täpselt nii kauaks, kui inimõtte jätkab looduse saladuste lahtimuu- kimist ja nende seletamist ning püüab saadud teadmust kasutada.

Niisiis, mõte peab olema sõnastatud täpselt, lühidalt ja täielikult. **Hea tehnika- ja teadustekst ei salli lohisevat, keerukat, segase sõnajärje ja paigast nihutatud mõt- terõhuga lauset.** Korda tuleb teha ka viimasel ajal (eriti reklaam- jm alaväärtuslike tekstide mõjul) levima hakanud eagrammatilised, eesti süntaksit eiravad laused.

Siin on tegu kahe nähtusega. Üks on kadakate metsreegel, et nimesid, eriti firmanimesid ja kaubamärke (nt Caled Brett Eesti OÜ, Excellent kauplus), ei tohi puutuda. Selle reegli rakendajate „superdelikaatsed“ tekstid toovad meelde ühe Betti Alveri 40 aasta taguse neliku: „Kui näen ja kuulen sind, / siis usun salamahti, / et noa ja kahvliga / end võtad riidest lahti.“ Kadakasakstest kaupmehed võivad oma lemmikuid ikse kirjutada kas või kahekordselt, keelereeglite kehtivust nende äride lävepakul see nõidus ei peata. Keeleliselt alaväärtuslikud tekstid, nagu enamik reklaame ja keeleoskamatute juristide toodang (sh äriühingute põhikir- jad), jäägu loomulikult oma kadakperemeeste vaimset taset avalikult näitama – juba ausa konkurentsi huvides pole seda taset vaja võltsida kõrgemaks, kui ta on. Korralikesse tehnikatekstidesse ei tohi aga sellist keeleprügi jätta. Keegi võib ju küsida, kas ikka tohib koristada – kellegi „omand“ ju. Siis küsigu ka, kas saab kedagi sundida vastu tema tahtmist tegema roppusi ja kõnelema rõvedusi. Või osalema emakeele vägistamises. Kas mõni tükk eesti keelt on müüdud eraoman- disse? Ja kas pole iga ausa kodaniku kohus väär- ja kuritegusid jõudu ja võimalust mööda tõkestada? Lisaksin veel, et toimetajal on vähe mõtet raisata oma jõudu ja oskusi seal, kus piisaks rahulikust nendingust *à la* Kvačala: *quale vinum, tale latinum* ('nagu vein, nii keel').

Johan Kõpu tudengimälestustes on kirjas, et toonane Tartu Ülikooli tšehhist õppejõud oli jutustanud loo kellestki õpetatud mehest, kes teda võõrustanud

ungari veinimõisniku veini kiites lausunuvat „*Bonus vinus*“. Too küsinud piinlikust tundes, kas õige pole ikkagi *bonum vinum* (vein on ladina keeles miskipärast kesksõost). Vastus olnudki siis eelöeldu.

Teine morfoloogia ja süntaksi piirimail olev ebagrammatiline nähtus laostab eesti liitsõnaõigekirjutust – see on inglise keelest sisse tungiv lahkukirjutatav liitsõna. Nimelt loetakse inglise keele grammatikatraditsiooni järgi liitsõnadeks ka sellised süntagmad nagu *ground level* ja *distance control*. Horisondi toimetajad lasevad aga kõrge positsiooniga keemiadoktoril end narriks teha lausega *Grubbsi katä-lüsaatorite puhul on tsentraalseks fragmendiks ruteenium bensülideen ...* Nad võivad ju endi õigustuseks öelda, et lapski teab, et bensülideen ei saa olla üks ruteeniume (nagu kloor on üks halogeene ja *halokeen kloor* täiesti mõttekas sõnaühend), sest ruteenium on algaine. Ikkagi on piinlik, kui populaarteadusliku väljaande lugeja peab asjast arusaamiseks mõttes parandama keemiadoktorit. *Saia pood* ja *kommi vabrik* omakorda näitavad, et mõned koolist palju puudunud inimesed ei taju definiitsuse ja indefiniitsuse ning omandus- ja liigikuuluvuse vahet (eeldan, et poeomaniku nimi pole Sai ja vabrikuomaniku oma Komm).

Elkirjeldatule lisaks ei kõlba tehnika- ja teadusteksti umbropsu ja ligilähedaselt valitud sõnad. Tehnika- ja teadustoimetaja olulisi tegevusi ongi taastada või lausa restaureerida sõnatähendusi, mis on ähmastunud võrdlemisi lõdva ajukontrolli all tekitatud madalargise (suulise või netikirjaliku) teksti tootmise käigus. Rõhutan, et siinkohal pole jutt oskussõnadest. Kui näiteks lobeda sõnaga poliitik ütleb hea asja kohta peaaegu alati *optimaalne* ja suure asja kohta *maksimaalne* (parim on tal muidugi *kõige optimaalsem*, vahel isegi *kõige optimaalseim*, ja suurim on *kõige maksimaalsem*), siis range tehnilise teksti kirjutaja ja iseäranis selle lihvi ja peaksid teadma, et *optimumi*, *miinimumi* ja *maksimumi*, samuti *unikaalse* sisu ei luba kasutada võrdlusastmeid, kuigi need on vormiliselt võimalikud. Olgu näidetena esitatud veel mõned väga sageli vildak- ja ähmaspruugitavad sõnad ja väljendid (neist mõne sõna ähmaspruuk on isegi keelekorralduses vabaks antud), millele tehnika- ja teadustekstis tuleb aretus tagastada.

areng ja **progress** ei ole sama mis muutumine. Asja saab muuta küll paremaks, kuid ise muutub ta tavaliselt halvemaks (entroopia kasvab maailmas vahetpidamata). Nt peamiselt argikeelt uurivad lingvistid räägivad sageli oma uurimisobjekti muutustest kui „keele arengust“, kuid need stiihilised muutused esindavad mõistlike kriteeriumide seisukohalt üpris sageli hoopis taandarengut.

arv ja **number** on samasuguses vahekorras nagu sõna ja täht. Arv koosneb numbritest. Eelarvetes või mis tahes arve sisaldavates tekstides aga *rahanumbreid* ei käsitleta, sest need on trükitud rahatähtedele ja on mõnikord tähtsad vaid politseile (valeraha- või lunarahanoõude kuritegude lahendamisel).

erinevad ei kõlba täpse sõnakasutusega tekstis tähistama eri[suguseid], mitmesuguseid, igasuguseid, mitut laadi esemeid ja nähtusi. Seda sõna tuleb säästa puhuks, kui on vaja kirjeldada midagi, mis millestki millegi selgelt piiritletu poolest erineb. Tehnika- ja teadustekstides mõjuvad eriti jaburalt – lõtvades tekstides väga levinud – sõnaühendid *kõige erinevamad* ja *igasugused erinevad*.

fakt on vaieldamatu, tõestatud tõsiasi, mistõttu pole võimalik rääkida *tegelikest faktidest* või öelda, et *fakt oli vale* või *minu uuringu tulemused osutavad faktile*, et ... Selle sõna läheduses leidub palju teisi: *arvamus, eeldus, oletus, mulje, idee, vaade, väide, võimalus, teooria, seaduspärasus*. Ükski neist pole fakt, nad märgivad vaid faktile lähenemise või selle seletamise järke ja katseid. Nende kasutamisel tuleb olla hoolikas ja toimetajal tuleb väga sageli panna neid sõnu kohale, kus autoril seisab *fakt*.

fotorobot ei kõlba tähistama pilti, mida teatav arvutiprogramm aitab teha, sobitades oma mälus olevaid iseloomulikke näoosade kujutisi kokku inimese antavate ütluste järgi. Selle näitega tahan rõhutada, et eesti liitsõna omapära – põhisõna peab olema teisel kohal (nt prantsuse ja vene keeles on vastupidi) – tuleb tehnika- ja teadustekstis hoolsalt silmas pidada.

järgi ja **järele** tähendust ei sobi nõudlikumas tekstis segada. Üldkeelepõhise vastuväite kõrvale, et kui kell on koju ununenud, siis ei saa minna koju kella järgi, vaid tuleb minna selle järele, võib tehnilise teksti puhul lisada, et kui minnakse materjali järele, siis selle kogust kontrollitakse saatelehe järgi, pärast töökäsu järel käimist hakatakse tööle projekti (*resp.* joonise) järgi. Vastupidine oleks neis kontekstides kindlasti veider, tõlgendagu mõni edumeel seda vahetegemist tagurlikkusena või mitte.

kirjakeel ja **kõnekeel** põhjustavad lõputuid möödarääkimisi: „Me ju raadios kõneleme, miks te meilt kirjakeelt nõuate!“ Et siis raadios ainult kõnekeel? Kõneldav keel, kirjutatud keel? Norm- ehk standardkeel, argikeel? Haritkeel (haritud = kultiveeritud), tavakeel? (Vrd *standard, colloquial English*.)

koheselt, maksimiseerima ja kilomeetrimärgistus on mõned näited nähtuse kohta, mida võiks nimetada tuletusvohanguks või ületuletamiseks. Täpse ja napi väljenduslaadiga tehnikatekstis on liigne tuletusliidete kuhjamine tüve ümber kohatu. Niisiis peaks esimese kahe asemel kasutama vaid sõnu *kohe* ja *maksimeerima* (vastavalt ka *optimeerima* ja *minimeerima*). Viimase, spordikommentaatorite värskest sõnaloomingust pärineva näite kohta tuleb öelda, et see pole üksnes tarbetult vohav, vaid ka eksitav: võistleja jõudmine suusarajal mõne kilomeetrimärgistuse juurde pole kuidagi võimalik, sest raja märgistus toimub ehk rada märgistatakse alati enne võistlust ilma võistlejate juuresolekuta – jõuda saab vaid kilomeetrimärgi juurde.

küllalt ja piisavalt ning üsna, üpris ja küllaltki on sõnad, mida ei tohi tehnikatekstis kasutatada tähendust vaheldades, nii nagu üks muinsusuurija tegi raadioesinemises Saaremaa kirikute ja kirikuaedade teemal, mainides ühes kohas „segadust on siin olnud piisavalt palju“ ja kaks minutit hiljem „hauaplaadid on olnud juba piisavalt vanad, et neid uuesti kasutusele võtta“. Kui „konstruktsioon on küllalt tugev“ ja „lahus on küllastatud, lahustatud ainet on olnud piisavalt“, siis neil väljenditel on tehnikas täiesti kindel sisu, mille taga täpsed arvud – varutegur ja kontsentratsioon – ning neisse ei saa kuidagi sisse parandada ei üsnat, üprist ega küllaltkit. Kui aga autor on lõik hiljem libastunud näiteks kirjutama, et mõni valem on küllalt või piisavalt keeruline, tuleb mõni neist siiski sisse parandada, sest muidu ei saaks lugeja neid sõnu mujal usaldada.

pimedal ajal ja pimedal ajal tähendavad täpsemas käsitluses eri aegu. Nt kasutatakse liikluseeskirjas järjekindlalt ajamäärust *pimeda ajal*, sest mõned sealsed ettekirjutused ühe või teise seadise kasutamise kohta kehtivad ainult siis, kui on pime (vrd vihma ajal ehk siis, kui sajab), mitte pimedal (*resp.* vihmasel) sügis-talvisel ajal, mis oleks ebamäärane. On ju *pime* ja *valge* eesti keeles samas reas muude ilmanähtustega (vihma, udu, külma ja hallaga), ning kui väljas on pime, siis see pole *a blind person outside*.

poliitiline partei on nõudlikus eesti tekstis sama mõistlik väljend kui *käekinnas* või *jalasaabas*, sest partei ehk erakond on igasuguse täiendita niigi ainult „poliitiline organisatsioon, mis ühendab inimesi maailmavaate ja ühiskondlike huvide alusel“. Eesti keeles pole ka *aiaparteid* ega *kaardiparteid*, vaid on *aiapidu* ja *kaardipartii* (vrd *garden party* ja *партия в карты*).

sõidurada ja {**sõidurida**}, mis on tavakasutuses alailma segi, tuleb tehnilises tekstis lahus hoida; *sõidurida* pole liiklusterminina olemaski, mõte võiks olla *sõiduki-real* (nt mõned sõidukid võivad sõita ühel sõidurajal mitmes reas). Teel on ainult sõidurajad.

vahest ja **vahel** oleks ka parem lahus hoida: *Vahel tuleb see katse välja, vahel mitte. Vahest on meil mõni seaduspärasus kahe silma vahele jäänud?*

võrra sobib teksti siis, kui käsitletakse absoluutarvudes avaldatud vahesid, mis tekivad ühe ja sama mõõtühikuga mõõdetavate suuruste muutumisel, mitte aga muude, s.o mitte protsentidega mõõdetavate suuruste protsendina väljendatud muutuste korral. Nii võib nt protsentides mõõdetav elamulaenuintress (olgu see nt 4 %) küll väheneda 1 % võrra (olles pärast seda 3 %), vähenedes sellega ühtlasi 25 %, kuid liitrites 100 km kohta mõõdetav bensiinikulu linnas (nt 8 l / 100 km) ei saa maanteel kuidagi väheneda 25 % võrra, sest bensiinikulu ei mõõdetata protsentides: kui ta vähenes 25 %, siis võrra sai ta väheneda ainult liitrites 100 km kohta ehk 2 liitri võrra (üksikasjalikumalt vt Mereste 2000, lk 289–293).

Korrastatud oskussõnavara kiirgab täpsusnõuet mitteoskussõnalissegi tekstiossa, muutes ebatäpse sõnakasutuse piinlikuks. Ka tehnilist (vm mittekujutuslikku) teksti vaid ajuti toimetav inimene peaks suutma ümber lülitada kujutlusteksti omast suurema sõnastustäpsuse taotlemisele.

Üldiselt peaks toimetaja olema valvas ja kahtlev ega tohi liiga palju usaldada autorit (meenutagem McClellandi väidet, et trükki minekuga kiirustatakse) või tõlkijat, kes „on ju ka ainult inimene“ või kes on ülimalt laia tegevusprofiiliga („Tõlg ja saen puid“ – kuulutus 1990. aastate alguse Õhtulehes).

---

*Vähemalt tehnilistes ja teadustekstides tuleks protsendimärgi kirjutamisel järgida rahvusvahelise mõõtühikute süsteemi (SI) ja standardi ISO 31-0 nõuet ning kirjutada ta eelmisest arvust lahku nagu iga muugi mõõtühikutähis.